

J. STALIN

**DIALEKTISESTA JA
HISTORIALLISTA
MATERIALISMISTA**

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ YHTEISTYÖ

**DIALEKTISESTA JA HISTORIALLISESTA
MATERIALISMISTA**

J. STALIN

DIALEKTISESTA JA HISTORIALLISTA MATERIALISMISTA

(Sverdlovin yliopistossa syyskuussa v. 1938 pidetyt luennot)

KUSTANTAJA
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ YHTEISTYÖ
HELSINKI

HELSINGISSÄ 1945
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ YHTEISTYÖN KIRJAPAINO

DIALEKTISESTA JA HISTORIALLISTESTA MATERIALISMISTA

Dialektinen materialismi on marxilais-leniniläisen puolueen maailmankatsomus. Sitä nimitetään dialektiseksi materialismiksi sen vuoksi, että sen suhtautuminen luonnonilmiöihin, sen luonnonilmiöiden tutkimusmetodi, näiden ilmiöiden tietoaamismetodi on *dialektinen*, ja sen luonnonilmiöiden tulkinta, sen käsitys luonnonilmiöistä, sen teoria, on *materialistinen*.

Historiallinen materialismi on dialektisen materialismin väittämien ulottamista yhteiskunnallisen elämän tutkimiseen, dialektisen materialismin väittämien soveltamista yhteiskuntaelämän ilmiöihin, yhteiskunnan tutkimiseen, yhteiskuntahistorian tutkimiseen.

Luonnehtiessaan dialektista metodiansa Marx ja Engels viittaavat tavallisesti Hegeliin sinä filosofina, joka on määritellyt dialektiikan peruspiirteet. Tämä ei kuitenkaan merkitse, että Marxin ja Engelsin dialektiikka on samaa kuin Hegelin dialektiikka. Itse asiassa Marx ja Engels ottivat Hegelin dialektiikasta vain sen "järjellisen jyvän", heittäen pois hegeliläisen idealistisen kuoren ja kehittären dialektiikkaa pitemmälle antaakseen sille nykyaikaisen tieteellisen muodon.

"Minun dialektinen metodini", sanoo Marx, "on pohjaltaan ei ainoastaan erilainen kuin Hegelin metodi, vaan suorastaan sen vastakohta. Hegelin mielestä on ajatteluprosessi, jonka hän aatteen nimisenä muuttaa itsenäiseksi subjektiksikin, todellisuuden demiurgi (luoja), todellisuuden, joka on vain aatteen ulkonainen ilmaus. Minulla päinvastoin ei aatteellinen ole muuta kuin ihmispäähän siirrettyä ja siellä muunnettua aineellisuutta" (*K. Marx. Jälkilause "Pääoman" I osan toiseen saksankieliseen painokseen*).

Luonnehtiessaan materialismiaan Marx ja Engels viittaavat tavallisesti Feuerbachiin sinä filosofina, joka palautti materialismin oikeuksiinsa. Tämä ei kuitenkaan merkitse, että Marxin ja Engelsin materialismi on samaa kuin Feuerbachin materialismi. Itse asiassa Marx ja Engels ottivat Feuerbachin materialismista sen "perusjyvän" kehittämällä sitä edelleen materialismin tieteellis-filosofiseksi teoriaksi ja heittäen pois sen idealistiset ja uskonnollis-siveysopilliset kerrostumat. On tunnettua, että Feuerbach, ollen pohjaltaan materialisti, kapinoi materialismi-nimitystä vastaan. Engels selitti usein, että Feuerbach "huolimatta materialistisesta perustasta, ei vielä ole vapautunut vanhoista idealistisista kahleista", että "Feuerbachin todellinen idealismi käy ilmi heti, kun tulemme hänen uskonnonfilosofiaansa ja siveysoppiinsa" (*Karl Marx*. Valitut teokset, 1 osa, s. 443, 445, saks. painos).

Dialektiikka johtuu kreikkalaisesta sanasta "dialego", joka merkitsee käydä keskustelua, käydä väittelyä. Dialektiikalla ymmärrettiin vanhalla ajalla taitoa päästä totuuteen paljastamalla ristiriidat vastustajan ajatuksenjuoksussa ja voittamalla nämä ristiriidat. Vanhalla ajalla olivat muutamat filosofit sitä mieltä, että ristiriitojen paljastaminen ajattelussa ja vastakkaisten mielipiteiden yhteentörmäys on parhain keino totuuden selville saamiseksi. Tämä jälkeempään luonnonilmiöihin ulotettu dialektinen ajattelutapa muuttui luonnon tietoaamisen dialektiseksi metodiksi, joka piti luonnonilmiöitä ikuisesti liikkuvina ja muuttuvina, ja luonnon kehitystä luonnossa olevien ristiriitojen kehityksen tuloksena, luonnossa olevien vastakkaisten voimien vuorovaikutuksen tuloksena.

Dialektiikka on perustaltaan metafysiikan suoranainen vastakohta.

1) *Marxilaista dialektista metodia* luonnehtivat seuraavat perusteet:

a) Päinvastoin kuin metafysiikka ei dialektiikka pidä luontoa toisistaan irrallaan olevien, toisistaan eristettyjen ja toisistaan riippumattomien esineiden ja ilmiöiden satunnaisena kokoutumana, vaan yhteenkuuluvana, yhtenäisenä kokonaisuutena, jossa esineet ja ilmiöt ovat elimellisesti toistensa yhteydessä, ovat toisistaan riippuvaisia ja toistensa ehtoina.

Dialektinen metodi katsoo sen vuoksi, että ainoatakaan luonnon-ilmioita ei voida ymmärtää, jos se otetaan eristetyssä muodossa, ympäröivien ilmiöiden yhteyden ulkopuolella, sillä mikä ilmiö tahansa voidaan millä luonnon alalla tahansa muuttaa mielettömyydeksi, jos sitä tarkastellaan erillään ympäröivistä ehdoista, niistä irrallaan, ja päinvastoin, mikä ilmiö tahansa voidaan ymmärtää ja perustella, jos sitä tarkastellaan sen eroittamattomassa yhteydessä ympäröiviin ilmiöihin, riippuvaisena sitä ympäröivistä ilmiöistä.

b) Päinvastoin kuin metafysiikka ei dialektiikka tarkastele luontoa levon ja liikkumattomuuden, pysähdyksen ja muuttumattomuuden tilana, vaan katkeamattoman liikkeen ja muuttumisen, katkeamattoman uudistumisen ja kehittymisen tilana, jossa jotakin aina syntyy ja kehittyy, jotakin on tuhoutumassa ja elämästä eroamassa.

Sen vuoksi dialektinen metodi vaatii, ettei ilmiöitä tarkasteltaisi vain niiden keskinäisen yhteyden ja riippuvaisuuden näkökannalta, vaan myös niiden liikkeen, niiden muuttumisen, niiden kehityksen näkökannalta, niiden syntyminen ja kuoleentumisen näkökannalta.

Dialektisen metodin mukaan on ennen kaikkea tärkeää, ei se, mikä näyttää kullakin hetkellä lujalta, mutta alkaa jo kuoleentua, vaan se, mikä syntyy ja kehittyy, vaikkapa se ei sillä hetkellä näytäkään lujalta, sillä dialektinen metodi pitää voittamattomana vain sitä, mikä syntyy ja kehittyy.

"Koko luonto", sanoo Engels, "pienimmästä suurimpaan, hiekkajyväsistä aurinkoihin asti, protisteista (elämän alkusolu — *J. St.*) ihmisiin asti on ikuisesti syntyvässä ja tuhoutumassa, keskeytymättömässä virtauksessa, herkeämättömässä liikkeessä ja muutoksessa" (*Friedrich Engels, Anti-Dühring, Luonnon dialektiikka*).

Sen vuoksi, sanoo Engels, dialektiikka "ottaa oliot ja niiden käsitteelliset kuvat oleellisesti niiden keskinäisessä yhteydessä, toisiinsa punoutuneina, niiden liikkeessä, niiden syntyemisessä ja tuhoutumisessa" (sama).

c) Päinvastoin kuin metafysiikka, ei dialektiikka tarkastele kehitysprosessia yksinkertaisena kasvamisen prosessina, jossa määrälliset muutokset eivät johda laadullisiin muutoksiin, vaan sellaisena kehityksenä, joka siirtyy vähäisistä ja piilevistä määrälli-

sistä muutoksista avoimiin muutoksiin, perusteellisiin muutoksiin, laadullisiin muutoksiin, jossa laadulliset muutokset eivät tapahdu vähitellen, vaan nopeasti, äkkiä, hyppäyksellisenä siirtymisenä yhdestä tilasta toiseen, eivät tapahdu satunnaisesti, vaan lainmukaisesti, huomaamattomien ja asteettaisten määrällisten muutosten kasautumisen tuloksena.

Sen vuoksi dialektinen metodi katsoo, että kehitysprosessia ei ole käsitettävä ympyrässä tapahtuvaksi liikkeeksi, ei pelkäsi kuljetun matkan toistamiseksi, vaan eteneväksi liikkeeksi, liikkeeksi nousevassa linjassa, siirtymiseksi vanhasta laadullisesta tilasta uuteen laadulliseen tilaan, kehittymiseksi yksinkertaisesta mutkalliseen, alemmasta ylempään.

”Luonto”, sanoo Engels, ”on dialektiikan koetin, ja meidän täytyy sanoa nykyisen luonnontieteen eduksi, että se on hankkinut tälle kokeelle äärimmäisen rikkaan, joka päivä kasaantuvan ainehiston ja todistanut sillä, että luonnossa tapahtuu kaikki viime kädessä dialektisesti eikä metafysiillisesti, että luonto ei liiku alinomaa toistuvan ympyrän ikuisessa yksitoikkoisuudessa, vaan käy läpi todellisen historian. Tässä on mainittava ennen kaikkea Darwin, joka on antanut metafysiilliselle luonnonkäsitteelle ankarimman iskun todistamalla, että koko nykyinen orgaaninen luonto, kasvit ja eläimet ja niiden mukana myöskin ihminen, on miljoonia vuosia jatkuneen kehitysprosessin tuote” (*Friedrich Engels, Anti-Dühring*).

Luonnehtien dialektisen kehityksen siirtymiseksi määrällisistä muutoksista laadullisiin muutoksiin Engels sanoo:

”Fysiikassa... on jokainen muutos määrän muuttumista laaduksi, kappaleessa itsessään olevan tai siihen liitetyn jonkinmuotoisen liikepaljouden määrällisen muuttumisen seuraus. Siten esimerkiksi on ensi aluksi samantekevää, mikä on veden lämpöaste sen tippuvan nestemäisen tilan suhteen; mutta sitten nestemäisen veden lämpö määrän lisääntyessä tahi vähetessä saapuu kohta, jossa veden kiinnevoimatila vaihtuu ja vesi muuttuu yhdessä tapauksessa höyryksi ja toisessa tapauksessa jääksi... Niinpä tarvitaan määrätty vähin virran vahvuus sähkölampun platinalangan hehkumaan saattamiseksi; siten on jokaisella metallilla hehkumis- ja sulamislämpönsä, siten on jokaisella nesteellä tunnetun paineen vallitessa kiinteä jäätymä- ja kiehumapisteensä — mikäli välineemme tekevät meille mahdolliseksi vastaavan lämmön eikeansaamisen; siten, lopuksi, on myös jokaisella kaasulla kriisipisteensä, jossa paine ja jäähtyminen tekevät sen tippuvan nestemäiseksi...

Niin sanotut fysiikan konstantit (yhdestä tilasta toiseen muuttumisen pisteet — *J. St.*) eivät suurimmaksi osaksi ole muuta kuin nimityksiä solmupisteille, joissa määrällinen (muutos) liikkeen lisääminen tahi vähentäminen saa aikaan laadullisen muutoksen vastaavan kappaleen tilassa, jossa siis määrä muuttuu laaduksi" (sama).

Siirtyen edelleen kemiaan Engels jatkaa:

"Kemiaa voidaan nimittää tieteeksi kappaleiden muuttuneen määrällisen kokoonpanon johdosta tapahtuneista laadullisista muutoksista. Tämän tiesi jo Hegelkin... Esimerkiksi happi: jos kolme atomia yhdistyy molekyyliksi tavanomaisen kahden asemesta, niin saamme otsonin, aineen, joka on hajultaan ja vaikutukseltaan hyvin selvästi erilainen kuin tavallinen happi. Ja entä sitten ne erilaiset suhteet, joissa happi yhdistyy tyypen tahi rikkiin ja joista jokainen muodostaa kaikista toisista laadullisesti erilaisen kappaleen!" (sama).

Lopuksi, arvostellessaan Dühringä, joka soimaa hurjasti Hegeliä ja samalla ottaa salavihkaa tältä tunnetun väittämän siitä, että siirtyminen aistimattoman maailman valtakunnasta aistimuksen valtakuntaan, epäorgaanisen maailman valtakunnasta orgaanisen elämän valtakuntaan on hyppäys uuteen tilaan, Engels sanoo:

"Tämähan on kokonaan hegeliläinen mittasuhteiden solmulinja, jossa pelkkä määrällinen lisäys tahi vähennys aiheuttaa määrättyjen solmupisteiden kohdalla *laadullisen hyppäyksen*, esimerkiksi vettä lämmitettäessä ja jäädytettäessä, jolloin kiehumapiste ja jäätymäpiste ovat solmuja, joissa tapahtuu — normaalipaineen vallitessa — hyppäys uuteen aineen olotilaan, jossa siis määrä muuttuu laaduksi" (sama).

d) Päinvastoin kuin metafysiikka, dialektiikka lähtee siitä, että luonnonesineille, luonnonilmiöille ovat ominaisia sisäiset ristiriidat, sillä kaikilla niillä on kielteinen ja myönteinen puolensa, menneisyytensä ja tulevaisuutensa, elämästä eroavat ja kehittyvät ainek-sensa, että näiden vastakohtien taistelu, taistelu vanhan ja uuden välillä, kuoleentuvan ja syntyvän välillä, elämästä eroavan ja kehittyvän välillä, muodostaa kehitysprosessin sisäisen olemuksen, määrällisten muutosten laadullisiksi muuttumisen sisäisen olemuksen.

Sen vuoksi dialektinen metodi katsoo, että kehitysprosessi alemmasta ylempään ei tapahdu ilmiöiden sopusointuisena kehityksenä,

vaan esineille, ilmiöille ominaisten ristiriitojen ilmenemisenä, näiden ristiriitojen pohjalla vaikuttavien vastakkaisten pyrkimysten "taisteluna".

"Dialektiikka varsinaisessa mielessä", sanoo Lenin, "on ristiriidan tutkimista esineiden omassa olemuksessa" (Lenin, "Filosofiset vihkot", s. 263).

Ja edelleen:

"Kehitys on vastakohtien "taistelua". (Lenin, XIII osa, s. 301.)

Sellaiset ovat lyhyesti marxilaisen dialektisen metodin peruspiirteet.

Ei ole vaikea ymmärtää, miten suunnaton merkitys on dialektisen metodin väittämien ulottamisella yhteiskuntaelämän tutkimiseen, yhteiskuntahistorian tutkimiseen, millainen suunnaton merkitys on näiden väittämien soveltamisella yhteiskuntahistoriaan, proletariaatin puolueen käytännölliseen toimintaan.

Jos maailmassa ei ole eristettyjä ilmiöitä, jos kaikki ilmiöt ovat yhteydessä keskenään ja toinen toisensa ehtoina, niin on selvää, että jokainen yhteiskuntajärjestelmä ja jokainen yhteiskunnallinen liike historiassa on arvioitava, ei "ikuisen oikeuden" tahi jonkun muun ennakolta hyväksytyyn aatteen mukaisesti, kuten historioitsijat usein tekevät; vaan niiden ehtojen näkökannalta, jotka ovat synnyttäneet tämän järjestelmän ja tämän yhteiskunnallisen liikkeen, ja joiden kanssa ne ovat yhteydessä.

Orjanomistusjärjestelmä on nykyisten ehtojen kannalta katsoen mielettömyys, luonnonvastainen tyhmyys. Orjanomistusjärjestelmä on hajoavan alkuperäisen yhteisöjärjestelmän oloissa täysin ymmärrettävä ja lainmukainen ilmiö, koska se merkitsee askelta eteenpäin alkuperäiseen yhteisöjärjestelmään verraten.

Porvarillis-demokraattisen tasavallan vaatimus oli tsarismiin ja porvarillisen yhteiskunnan olosuhteiden vallitessa, sanokaamme vuonna 1905 Venäjällä, täysin ymmärrettävä, oikea ja vallankumouksellinen vaatimus, sillä porvarillinen tasavalta merkitsi silloin askelta eteenpäin. Porvarillis-demokraattisen tasavallan vaatimus nykyisten ehtojemme vallitessa Neuvostoliitossa on mieletön ja

vastavallankumouksellinen vaatimus, sillä pörvarillinen tasavalta on Neuvostotasavaltaan verraten askel taaksepäin.

Kaikki riippuu ehdoista, paikasta ja ajasta.

On ymmärrettävää, että ilman sellaista *historiallista* suhtautumista yhteiskunnallisiin ilmiöihin historiatieteen olemassaolo ja kehitys on mahdotonta, sillä vain sellainen suhtautuminen vapauttaa historiatieteen sen muuttumisesta satunnaisuuksien kaaokseksi ja mitä mielettömimpien virheiden röykkiöksi.

Edelleen. Jos maailma on katkeamattomassa liikkeessä ja kehityksessä, jos vanhan kuoleentuminen ja uuden kasvaminen on luonnon laki, niin on selvää, ettei ole enää olemassa ”järkky-mättömiä” yhteiskuntaoloja, yksityisomistuksen ja riiston ”ikuisia periaatteita”, talonpoikien tilanherrojen valtaan alistamisen, työläisten kapitalistien valtaan alistamisen ”ikuisia aatteita”.

Kapitalistinen järjestelmä voidaan siis korvata sosialistisella järjestelmällä samoin kuin kapitalistinen järjestelmä korvasi aikoinaan feodaalisen järjestelmän.

Ei ole siis suhtauduttava niihin yhteiskuntakerroksiin, jotka eivät enää kehity, vaikka ne muodostavatkin nykyhetkellä vallitsevan voiman, vaan niihin kerroksiin, jotka kehittyvät, joilla on tulevaisuutta, vaikka ne eivät muodostakaan nykyhetkellä vallitsevaa voimaa.

Viime vuosisadan 80-luvulla, marxilaisten narodnikkejä vastaan käymän taistelun kaudella, proletariaatti oli Venäjällä mitättömänä vähemmistönä verraten väestön valtavan enemmistön muodostaneeseen yksityistalonpoikaistoon. Mutta proletariaatti kehittyi luokkana, kun taas talonpoikaisto jakaantui luokkana. Ja juuri siksi, että proletariaatti kehittyi luokkana, marxilaiset suuntautuivat proletariaattiin. Eivätkä he erehtyneet, sillä kuten tunnettua, proletariaatti kasvoi sittemmin merkityksettömästä voimasta ensiluokkaiseksi historialliseksi ja poliittiseksi voimaksi.

Ollakseen siis erehtymättä politiikassa on katsottava eteenpäin eikä taaksepäin.

Edelleen. Jos hitaiden määrällisten muutosten vaihtuminen nopeiksi ja äkillisiksi laadullisiksi muutoksiksi on kehityksen laki, niin on selvää, että sorrettujen luokkien suorittamat vallanku-

moukselliset mullistukset muodostavat täysin luonnollisen ja kiertämättömän ilmiön.

Siirtymistä kapitalismista sosialismiin ja työväenluokan vapauttamista kapitalistisesta sorrosta ei voida siis toteuttaa hitailla muutoksilla, ei reformeilla, vaan ainoastaa kapitalistisen järjestelmän laadullisella muutoksella, vallankumouksella.

Ollakseen siis erehtymättä politiikassa on oltava vallankumouksellinen eikä reformisti.

Edelleen. Jos kehitys tapahtuu sisäisten ristiriitojen ilmenemisenä, vastakkaisten voimien yhteentörmäyksenä näiden ristiriitojen pohjalla, näiden ristiriitojen voittamiseksi, niin on selvää, että proletariaatin luokkataistelu on täysin luonnollinen ja kiertämätön ilmiö.

Ei ole siis hämättävä kysymystä kapitalistisen järjestelmän ristiriidoista, vaan paljastettava ne ja tuotava ne julki, ei tukahdutettava luokkataistelua, vaan käytävä sitä loppuun asti.

Ollakseen siis erehtymättä politiikassa on harjoitettava leppymätöntä proletaarista luokkapolitiikkaa eikä reformista proletariaatin ja porvariston etujen sopusoinnun politiikkaa, eikä myöskään kapitalismin sosialismiksi "kasvamisen" luokkasovittelupolitiikkaa.

Sellainen on marxilainen dialektinen metodi, jos sitä sovelletaan yhteiskuntaelämään, yhteiskuntahistoriaan.

Mitä tulee marxilaiseen filosofiseen materialismiin, niin se on perustaltaan suoranaisesti vastakkainen filosofiselle idealismille.

2) *Marxilaista filosofista materialismia* luonnehtivat seuraavat peruspiirteet:

a) Päinvastoin kuin idealismi, joka pitää maailman "absoluuttisen aatteen", "maailmanhengen", "tajunnan" ruumiillistumana, Marxin filosofinen materialismi lähtee siitä, että maailma on luonteeltaan *materiaalinen* (aineellinen), että moninaiset ilmiöt maailmassa ovat liikkuvan materian eri muotoja, että ilmiöiden keskinäinen yhteys ja keskinäinen riippuvaisuus, minkä dialektinen metodi toteaa, ovat liikkuvan materian kehityksen lainmuokaisuuksia, että maailma kehittyy materian liikunnan lakien mukaan eikä kaipaa minkäänlaista "maailmanhenkeä".

"Materialistinen maailmankatsomus", sanoo Engels, "merkitsee yksinkertaisesti luonnon ymmärtämistä sellaisena, kuin se esiintyy, ilman minkäänlaisia vieraita lisäyksiä" (*Friedrich Engels, Käsikirjoitus teokseen "Ludwig Feuerbach ja saksalaisen klassillisen filosofian loppu"*).

Kosketellen antiikin filosofin Herakleitoksen materialistista katsantokantaa, jonka mukaan "maailma, kaikkiihyteys, ei ole minkään jumalan eikä ihmisen luoma, vaan on ollut, on ja tulee olemaan ikuisesti elävä tuli, joka määrän¹ mukaan syttyy ja määrän mukaan sammuu", Lenin huomauttaa: "Erittäin hyvä dialektisen materialismin alkeiden esitys" (*Lenin, "Filosofiset vihkot"*, s. 318).

b) Päinvastoin kuin idealismi, joka väittää, että todellisesti on olemassa vain meidän tajuntamme, että aineellinen maailma, olevainen, luonto on olemassa vain meidän tietoisuudessamme, aistimuksissamme, mielteissämme, käsitteissämme. Marxilainen filosofinen materialismi lähtee siitä, että materia, luonto, olevainen on objektiivista todellisuutta, mikä on olemassa tietoisuuden ulkopuolella ja siitä riippumatta, että materia on ensisijainen, koska se on aistimusten mielteiden, tietoisuuden lähteenä, ja tajunta on toissijainen, se on johdannainen, koska se on materian heijastusta, olevaisen heijastusta, että ajattelu on kehityksessään korkean täydellisyysasteen saavuttaneen materian tuote, — nimitäin aivojen tuote, ja aivot ovat ajattelun elin, että sen vuoksi ei saa erottaa ajattelua materiasta, jos ei mieli joutua karkeaan virheeseen.

"Koko filosofian suurin kysymys", sanoo Engels, "on kysymys ajattelun suhteesta olemiseen, hengen suhteesta luontoon..." "Sen mukaisesti, miten vastasivat tähän kysymykseen, jakaantuivat filosofit kahteen suureen leiriin. Ne, jotka väittivät hengen olleen olemassa ennen luontoa... muodostivat *idealism*in leirin. Toiset, jotka pitivät luontoa alkuperäisenä, kuuluivat *materialismin* eri koulukuntiin" (*K. Marx, Valitut teokset, I osa, s. 434—435, saks. painos*).

Ja edelleen:

"Aineellinen, aistein havaittava maailma, johon me itse kuulumme, on ainoa todellinen... Tietoisuutemme ja ajattelumme, niin yliaistilli-

¹ Se merkitsee: oman määränsä mukaan, lakimääräisesti. — *Suom.*

selta kuin se näyttäneekin, on aineellisen, ruumiillisen elimen, aivojen tuotetta... Materia ei ole hengen tuote, vaan henki on itse vain materian korkein tuote" (sama, s. 439).

Kosketellen kysymystä materiasta ja ajattelusta Marx sanoo:

"Ajatusta ei voida erottaa materiasta, joka ajattelee. Materia on kaikkien muutosten subjekti" (sama, s. 450).

Luonnehtiessaan marxilaista filosofista materialismia Lenin sanoo:

"Materialismi tunnustaa yleensä objektiivisesti todellisen olevaisen (materian), joka on riippumaton tietoisuudesta, aistimuksesta, kokemuksesta... Tietoisuus... on ainoastaan olevaisen heijastusta, parhaimmassa tapauksessa sen likipitään oikeaa (adekvaattista, ihanteellisen tarkkaa) heijastusta" (Lenin, XIII osa, s. 266—267).

Ja edelleen:

— *"Materiaa on se, mikä vaikuttaessaan meidän aistielimiimme synnyttää aistimuksen; materia on meille aistimuksessa annettu objektiivinen todellisuus... Materia, luonto, olevainen, fyysillinen on ensisijainen, ja henki, tietoisuus, aistimus, psyykkinen on toissijainen"* (sama, s. 119—120).

— *"Maailmankuva on kuva siitä, miten materia liikkuu ja miten materia ajattelee"* (sama, s. 288).

— *"Aivot ovat ajattelun elin"* (sama, s. 125).

c) Päinvastoin kuin idealismi, joka kieltää maailman ja sen lainmukaisuuksien tietoamisen mahdollisuuden, ei usko tietojemme todenperäisyyteen eikä tunnusta objektiivista totuutta, vaan jonka mukaan maailma on täynnä "olioita itsessään", joita tiede ei voi tiedota koskaan — marxilainen filosofinen materialismi sitä vastoin lähtee siitä, että maailma ja sen lainmukaisuudet ovat täysin tiedottavissa, että kokemuksen ja käytännön tarkistamat tietomme luonnonlaeista ovat todenperäisiä tietoja, joilla on objektiivisten totuuksien merkitys, että maailmassa ei ole olioita, joiden tietoaminen on mahdotonta, vaan on ainoastaan olioita, joita ei vielä ole tiedottu ja jotka tullaan löytämään ja tietoamaan tieteen ja käytännön voimilla.

Arvostellessaan Kantin ja muiden idealistien väittämää maailman tietoaamisen mahdottomuudesta ja "olioista itsessään", joita on mahdotonta tiedota ja puolustaessaan materialismin tunnettua väittämää tietojemme todenperäisyydestä Engels kirjoittaa:

"Nämä, kuten kaikki muutkin filosofiset päähänpistot kumooa parhaiten käytäntö, nimittäin kokeilu ja teollisuus. Jos me voimme todistaa oikeaksi käsityksemme jostakin luonnonilmiöstä sillä, että itse teemme sen, valmistamme sen omista edellytyksistään ja panemme sen kaiken lisäksi palvelemaan meidän tarkoituksiamme, niin Kantin tavoittamaton "olio itsessään" on mennyttä. Kasveissa ja eläinten ruumiissa syntyneet kemialliset aineet pysyivät sellaisina "olioina itsessään" siihen asti, kunnes orgaaninen kemia alkoi valmistaa niitä yhden toisensa jälkeen; siten tuli "olioista itsessään" olio meitä varten, kuten esimerkiksi värimataran väriaine, alitsariini, jota emme ota enää pellolla kasvatetun värimataran juurista vaan valmistamme sitä paljon halvemmalla ja yksinkertaisemmin kivihiilitervasta. Kopernikuksen aurinkokuntajärjestelmä oli kolmensadan vuoden aikana hypoteesi, josta voitiin lyödä vetoa sata, tuhannen, kymmenentuhatta yhtä vastaan, mutta kuitenkin vasta hypoteesi; mutta kun Leverrier tämän järjestelmän tarjoamien todisteiden nojalla ei laskenut ainoastaan erään tuntemattoman kiertotähden olemassaolon välttämättömyyttä, vaan vieläpä paikankin, missä tämän kiertotähden taivaalla pitäisi sijaita, ja kun Galle sitten todellakin löysi tämän kiertotähden, niin Kopernikuksen järjestelmä oli todistettu" (*K. Marx, Valitut teokset, I osa, s. 436—437, saks. painos*).

Syyttäessään Bogdanovia, Basarovia, Jushkevitchia ja muita Machin kannattajia fideismistä (taantumuksellinen teoria, joka asettaa uskon tieteen edelle) ja puolustaessaan materialismin tunnettua väittämää siitä, että tieteelliset tietomme luonnossa esiintyvistä lainmukaisuuksista ovat todenperäisiä, että tieteen lait ovat objektiivista totuutta, Lenin sanoo:

"Nykyaikainen fideismi ei lainkaan hylkää tiedettä; se hylkää vain tieteen "kohtuuttomat vaatimukset", nimenomaan vaatimuksen tulla tunnustetuksi objektiiviseksi totuudeksi. Jos on olemassa objektiivinen totuus (kuten materialistit ajattelevat), jos jo luonnontiede yksinään heijastaessaan ulkomaailmaa ihmisen "kokemuksessa", pystyy antamaan meille objektiivisen totuuden, niin kaikenlainen fideismi tulee ehdottomasti hyljätäksi" (*Lenin, XIII osa, s. 102*).

Sellaiset ovat lyhyesti esitettyinä marxilaisen filosofisen materialismin luonteenomaiset piirteet.

On helppo ymmärtää, miten valtava merkitys on filosofisen materialismin perusajatusten ulottamisella yhteiskuntaelämän tutkimiseen, yhteiskuntahistorian tutkimiseen, miten valtava merkitys on näiden perusajatusten soveltamisella yhteiskunnan historiaan, proletariaatin puolueen käytännölliseen toimintaan.

Jos luonnonilmiöiden yhteys ja niiden keskinäinen riippuvaisuus ovat luonnon kehityksen lainmukaisuuksia, niin siitä johtuu, että yhteiskuntaelämän ilmiöiden yhteys ja keskinäinen riippuvaisuus eivät myöskään ole satunnainen seikka, vaan yhteiskunnan kehityksen lainmukaisuutta.

Yhteiskuntaelämä, yhteiskunnan historia lakkaa siis olemasta "sattumien" kasautuma, sillä yhteiskunnan historiasta tulee yhteiskunnan lainmukainen kehitys, ja yhteiskunnan historian tutkiminen muuttuu tieteeksi.

Proletariaatin puolueen käytännöllisen toiminnan ei siis pidä perustua "etevien henkilöiden" hyviin toivomuksiin eikä "järjen", "yleisen moraalien" j.m.s. vaatimuksiin, vaan yhteiskuntakehityksen lainmukaisuuksiin, näiden lainmukaisuuksien tutkimiseen.

Edelleen. Jos maailma on tiedottavissa ja tietomme luonnon kehityslaeista ovat todenperäisiä tietoja, joilla on objektiivisen totuuden merkitys, niin siitä seuraa, että yhteiskuntaelämä, yhteiskunnan kehitys on myöskin tiedottavissa, ja tieteen esittämät tiedot yhteiskunnan kehityslaeista ovat todenperäisiä tietoja, joilla on objektiivisten totuuksien merkitys.

Tiede yhteiskunnan historiasta voi siis, huolimatta yhteiskuntaelämän ilmiöiden kaikesta monimutkaisuudesta, tulla samanlaisiksi täsmälliseksi tieteeksi kuin, sanokaamme, biologia, se voi tulla kykeneväksi käyttämään yhteiskunnan kehityslakeja käytännöllistä soveltamista varten.

Proletariaatin puolueet eivät siis saa käytännöllisessä toiminnassaan pitää ohjeenaan minkäänlaisia satunnaisia vaikutteita, vaan yhteiskunnan kehityslakeja, näistä laeista tehtyjä käytännöllisiä johtopäätöksiä.

Sosialismi muuttuu siis ihmiskunnan paremman tulevaisuuden unelmasta tieteeksi.

Tieteen ja käytännöllisen toiminnan yhteyden, teorian ja käy-

tännön yhteyden, niiden yhtenäisyyden täytyy siis tulla proletariaatin puolueen johtotähdeksi.

Edelleen. Jos luonto, olevainen, aineellinen maailma on ensisijainen, ja tietoisuus, ajattelu toissijainen, johdannainen, jos aineellinen maailma on ihmisten tietoisuudesta riippumatta olemassaolevaa objektiivista todellisuutta ja tietoisuus on tämän objektiivisen todellisuuden heijastusta, niin siitä seuraa, että myöskin yhteiskunnan aineellinen elämä, sen oleminen, on ensisijainen ja sen henkinen elämä toissijainen, s.o. johdannainen, että yhteiskunnan aineellinen elämä on ihmisten tahdosta riippumatta olemassaolevaa objektiivista todellisuutta ja yhteiskunnan henkinen elämä on tämän objektiivisen todellisuuden kuvastusta, olevaisen kuvastusta.

Yhteiskunnan henkisen elämän muodostumisen lähde, yhteiskunnallisten aatteiden, yhteiskuntateorioiden, poliittisten katsomusten ja poliittisten laitosten syntymisen lähde ei siis ole etsittävä itse aatteista, teorioista, katsomuksista ja poliittisista laitoksista, vaan yhteiskunnan aineellisen elämän ehdoista, yhteiskunnan olemisesta, jonka kuvastusta nämä aatteet, teoriat, katsomukset y.m.s. ovat.

Jos siis yhteiskuntahistorian eri kausilla havaitaan erilaisia yhteiskunnallisia aatteita, teorioita katsomuksia ja poliittisia laitoksia, jos orjanomistusjärjestelmän vallitessa tapaamme yksiä yhteiskunnallisia aatteita, teorioita, katsomuksia ja poliittisia laitoksia, feodalismien vallitessa toisia ja kapitalismin vallitessa kolmansia, niin tätä ei selitä itse aatteiden, teorioiden, katsomusten ja poliittisten laitosten "luonto" eikä "ominaisuus", vaan yhteiskunnan aineellisen elämän erilaiset ehdot yhteiskuntakehityksen eri kausilla.

Sellainen kuin on yhteiskunnan oleminen, sellaisia kuin ovat yhteiskunnan aineellisen elämän ehdot, sellaisia ovat sen aatteet, teoriat, poliittiset katsomukset ja poliittiset laitokset.

Tämän yhteydessä Marx sanoo:

"Ei ihmisen tajunta määrää heidän olemistaan vaan päinvastoin heidän yhteiskunnallinen olemisensä määrää heidän tajuntansa" (K. Marx, Valitut teokset, 1 osa, s. 359, saks. painos).

Ollakseen siis erehtymättä politiikassa ja joutumatta tyhjänpäiväisten haaveilijoiden asemaan proletariaatin puolueen ei ole lähdeittävä toiminnassaan abstraktisista "ihmisjärjen periaatteista", vaan yhteiskunnan aineellisen elämän konkreettisista ehdoista, jotka ovat yhteiskuntakehityksen ratkaiseva voima, ei "suurmiesten" hyvistä toivomuksista, vaan yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen todellisista tarpeista.

Utopistien, heidän joukossaan narodnikkien, anarkistien ja eserrien kaatumisen selittää muun muassa se, että he eivät tunnustaneet yhteiskunnan aineellisen elämän ehtojen ensiarvoista osaa yhteiskunnan kehityksessä ja langeten idealismiin, eivät rakentaneet käytännöllistä toimintaansa yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen tarpeiden perustalle, vaan niistä riipumatta ja vastoin niitä, todellisesta yhteiskuntaelämästä irrallaanolevien "ihannesuunnitelmien" ja "kaikkikäsitteiden luonnosten" perustalle.

Marxismileninismien voima ja elinkykyisyys on siinä, että se nojaa käytännöllisessä toiminnassaan juuri yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen tarpeisiin irroitautumatta koskaan yhteiskunnan todellisesta elämästä.

Marxin sanoista ei kuitenkaan seuraa, että yhteiskunnallisilla aatteilla, teorioilla, poliittisilla katsomuksilla ja poliittisilla laitoilla ei ole merkitystä yhteiskunnan elämässä, että ne eivät vaikuta takaisin yhteiskunnan olemiseen, yhteiskunnan aineellisten elämän ehtojen kehitykseen. Me olemme puhuneet tässä toistaiseksi yhteiskunnallisten aatteiden, teorioiden, katsomusten ja poliittisten laitosten *alkuperästä*, niiden *synnystä*, siitä, että yhteiskunnan henkinen elämä on yhteiskunnan aineellisten elämän ehtojen heijastusta. Mitä tulee yhteiskunnallisten aatteiden, teorioiden, katsomusten ja poliittisten laitosten *merkitykseen*, mitä tulee niiden *osaan* historiassa, niin historiallinen materialismi ei suinkaan kiellä, vaan päinvastoin korostaa niiden suurta osaa ja merkitystä yhteiskuntaelämässä, yhteiskuntahistoriassa.

Yhteiskunnallisia aatteita ja teorioita on erilaisia. On vanhoja aatteita ja teorioita, jotka ovat eläneet aikansa ja palvelevat elämästä eroavien yhteiskuntavoimien etuja. Niiden merkitys on siinä, että ne jarruttavat yhteiskunnan kehitystä, sen liikettä eteenpäin. On uusia, edistyksellisiä aatteita ja teorioita, jotka pal-

velevat yhteiskunnan edistyksellisten voimien etuja. Niiden merkitys on siinä, että ne helpottavat yhteiskunnan kehitystä, sen liikettä eteenpäin, ja ne saavat sitä suuremman merkityksen, mitä täsmällisemmin ne heijastavat yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen tarpeita.

Uudet yhteiskunnalliset aatteet ja teoriat syntyvät vasta sen jälkeen, kun yhteiskunnan aineellisen elämän kehitys on asettanut yhteiskunnalle uusia tehtäviä. Mutta sen jälkeen, kun ne ovat syntyneet, ne muuttuvat mitä tehokkaimmaksi voimaksi, joka helpottaa yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen asettamien uusien tehtävien ratkaisua, helpottaa yhteiskunnan liikettä eteenpäin. Tässä juuri näkyykin uusien aatteiden, uusien teorioiden, uusien poliittisten katsomusten ja uusien poliittisten laitosten mitä suurin organisoiva, mobilisoiva ja uudistava merkitys. Uudet yhteiskunnalliset aatteet ja teoriat syntyvätkin oikeastaan siksi, että ne ovat välttämättömät yhteiskunnalle, että ilman niiden organisoivaa, mobilisoivaa ja uudistavaa työtä yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen ratkaisuaan odottavien tehtävien toteuttaminen on *mahdotonta*. Synnyttyään yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen asettamien uusien tehtävien perustalla uudet yhteiskunnalliset aatteet ja teoriat raivaavat itselleen tien, tulevat kansanjoukkojen omaisuudeksi, mobilisoivat niitä, järjestävät ne elämästä eroavia yhteiskunnan voimia vastaan ja helpottavat sillä tavalla yhteiskunnan aineellisen elämän kehitystä jarruttavien, elämästä eroavien yhteiskuntavoimien kukistumista.

Siten yhteiskunnalliset aatteet, teoriat ja poliittiset laitokset, synnyttyään yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen, yhteiskunnallisen olemisen kehityksen ratkaisuaan odottavien tehtävien perustalla, vaikuttavat sitten itse yhteiskunnalliseen olemiseen, yhteiskunnan aineelliseen elämään, luoden välttämättömät ehdot yhteiskunnan aineellisen elämän ratkaisuaan odottavien tehtävien toteuttamiselle loppuun asti ja yhteiskunnan vastaisen kehityksen mahdolliseksi tekemiselle.

Tämän yhteydessä Marx sanoo:

”Teoriasta tulee aineellinen voima silloin, kun se valtaa joukot” (*K. Marx ja F. Engels, Kootut teokset, I osa, s. 614, saks. painos*).

Saadakseen siis mahdollisuuden vaikuttaa yhteiskunnan aineellisen elämän ehtoihin ja jouduttaa niiden kehitystä, jouduttaa niiden paranemista, proletariaatin puolueen täytyy nojata sellaiseen yhteiskuntateoriaan, sellaiseen yhteiskunta-aatteeseen, joka heijastaa oikein yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen tarpeita ja on sen vuoksi kykenevä saamaan liikkeelle laajat kansanjoukot, kykenevä mobilisoimaan ne ja perustamaan niistä proletarisen puolueen suuren armeijan, joka on valmis lyömään hajalle taantumukselliset voimat ja raivaamaan tien yhteiskunnan edistyneimmille voimille.

"Ekonomistien" ja menshevikkien kaatumisen selittää muun muassa se, että he eivät tunnustaneet edistyneimmän teorian, edistyneimmän aatteet mobilisoivaa, organisoivaa ja uudistavaa osaa, vaan langeten vulgääriin materialismiin supistivat tämän osan melkein nollan arvoiseksi, tuomitsivat siis puolueen passiivisuuteen, kitumaan.

Marxismileninismien voima ja elinkykyisyys on siinä, että se nojaa edistyneimpään teoriaan, heijastaa oikein yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen tarpeita, kohottaa teorian sille kuuluvaan arvoon ja pitää velvollisuutenaan käyttää loppuun asti hyväkseen sen mobilisoivaa, organisoivaa ja uudistavaa voimaa.

Siten ratkaisee historiallinen materialismi kysymyksen yhteiskunnallisen olemisen ja yhteiskunnallisen tajunnan välisestä suhteesta, yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen ehtojen ja henkisen elämän kehityksen välisestä suhteesta.

Jää selvitettäväksi kysymys: mitä tarkoitetaan historiallisen materialismin näkökannalta "yhteiskunnan aineellisen elämän ehdoilla", jotka määräävät loppukädessä yhteiskunnan piirteet, sen aatteet, katsomukset, poliittiset laitokset j.n.e.

Todellakin, mitä ovat nämä "yhteiskunnan aineellisen elämän ehdot", millaiset ovat niiden luonteenomaiset piirteet?

On epäilemätöntä, että, "yhteiskunnan aineellisen elämän ehtojen" käsitteeseen kuuluu ennen kaikkea yhteiskuntaa ympäröivä luonto, maantieteellinen ympäristö, joka on yksi yhteiskunnan aineellisen elämän välttämättömiä ja vakituisia ehtoja ja vaikuttaa tietenkin yhteiskunnan kehitykseen. Millainen on maantieteellisen ympäristön osuus yhteiskunnan kehityksessä? Eikö

maantieteellinen ympäristö ole se päävoima, joka määrää yhteiskunnan piirteet, ihmisten yhteiskunnallisen järjestelmän luonteen, siirtymisen järjestelmästä toiseen?

Historiallinen materialismi vastaa tähän kysymykseen kieltävästi.

Maantieteellinen ympäristö on kiistattomasti yksi yhteiskunnan kehityksen vakituisia ja välttämättömiä ehtoja ja se vaikuttaa tietenkin yhteiskunnan kehitykseen, se jouduttaa tahi hidastuttaa yhteiskunnan kehityksen kulkua. Mutta sen vaikutus ei ole määräävä, koska yhteiskunnan muutokset ja kehitykset tapahtuvat verrattomasti nopeammin kuin maantieteellisen ympäristön muutokset ja kehitys. Kolmen tuhannen vuoden kuluessa Euroopassa on ennättänyt poistua näyttämöltä kolme erilaista yhteiskuntajärjestelmää: alkuperäinen yhteisöjärjestelmä, orjancmistusjärjestelmä, feodaalinen järjestelmä, ja Euroopan itäosassa, Neuvostoliitossa on poistunut näyttämöltä neljäkin yhteiskuntajärjestelmää. Saman ajan kuluessa eivät maantieteelliset ehdot kuitenkaan ole muuttuneet joko lainkaan tahi ovat muuttuneet niin vähäisessä määrässä, että maantiede kieltäytyy puhumastakin siitä. Se onkin ymmärrettävää. Edes jonkunkaan verran huomattaviin maantieteellisen ympäristön muutoksiin tarvitaan miljoonia vuosia, kun taas ihmisten yhteiskunnallisen järjestelmän mitä suurimpiin muutoksiin riittää muutama sata tahi pari tuhatta vuotta.

Mutta tästä seuraa, että maantieteellinen ympäristö ei voi olla yhteiskunnan kehityksen pääsyynä, määrävänä syynä, sillä se, mikä jää melkein muuttumattomaksi kymmenien tuhansien vuosien kuluessa, ei voi olla kehityksen pääsyynä sille, minkä perinpohjaisiin muutoksiin tarvitaan satoja vuosia.

On edelleen epäilemätöntä, että myöskin väestön lisääntyminen, jokin määrätty väestötiheys, sisältyy "yhteiskunnan aineellisen elämän ehtojen" käsitteeseen, sillä ihmiset muodostavat yhteiskunnan aineellisen elämän ehtojen välttämättömän aineksen, ja ilman määrätyn ihmisten minimimäärän olemassaoloa ei voi olla minkäänlaista yhteiskunnan aineellista elämää. Eikö väestön lisääntyminen ole se päävoima, joka määrää ihmisten yhteiskunnallisen järjestelmän luonteen?

Historiallinen materialismi vastaa tähänkin kysymykseen kiel-
tävästi.

Väestön lisääntymisellä on tietenkin vaikutusta yhteiskunnan
kehitykseen, se helpottaa tai hidastuttaa yhteiskunnan kehitystä,
mutta se ei voi olla yhteiskunnan kehityksen päävoima, ja sen
vaikutus yhteiskunnan kehitykseen ei voi olla *määräävä*, koska
väestön lisääntyminen sinänsä ei anna avainta sen seikan selit-
tämiseksi, miksi jonkun yhteiskuntajärjestelmän tilalle tulee juuri
joku määrätty uusi järjestelmä eikä mikään muu, miksi alku-
peräisen yhteisöjärjestelmän tilalle tulee juuri orjanomistusjär-
jestelmä, orjanomistusjärjestelmän tilalle feodaalinen, feodaalisen
tilalle porvarillinen eikä mikään muu järjestelmä.

Jos väestön lisääntyminen olisi yhteiskunnan kehityksen mää-
räävä voima, niin suuremman väestötiheyden täytyisi pakostakin
synnyttää vastaavasti korkeammantyyppinen yhteiskuntajärjestel-
mä. Tosiasiassa tätä ei kuitenkaan ole havaittavissa. Kiinassa on
väestötiheys neljä kertaa suurempi kuin Pohjois-Amerikan Yhdys-
valloissa, mutta Yhdysvallat ovat yhteiskunnallisen kehityksen
kannalta katsoen korkeammalla kuin Kiina, sillä Kiinassa vallit-
see yhä vieläkin puolifeodaalinen järjestelmä, kun taas Yhdysvallat
ovat jo aikaa sitten saavuttaneet kapitalismin korkeimman kehi-
tysasteen. Belgiassa on väestötiheys 19 kertaa suurempi kuin Yh-
dysvalloissa ja 26 kertaa suurempi kuin Neuvostoliitossa ja kui-
tenkin ovat Yhdysvallat korkeammalla kuin Belgia yhteiskun-
nallisen kehityksen kannalta katsoen, ja Neuvostoliitosta on Bel-
gia jäänyt jällelle kokonaisen historiallisen aikakauden, sillä Bel-
giassa vallitsee kapitalisminen järjestelmä, kun taas Neuvosto-
liitto on jo tehnyt lopun kapitalismista ja pystyttänyt sosialis-
tisen järjestelmän.

Mutta tästä seuraa, että väestön lisääntyminen ei ole eikä voi
olla yhteiskunnan kehityksen päävoima, joka *määrää* yhteiskun-
tajärjestelmän luonteen, yhteiskunnan piirteet.

Mikä niin ollen on sitten yhteiskunnan aineellisen elämän ehto-
jen systeemissä se päävoima, joka määrää yhteiskunnan piirteet,
yhteiskuntajärjestelmän luonteen, yhteiskunnan kehityksen jär-
jestelmästä toiseen?

Historiallinen materialismi pitää sellaisena voimana ihmisten clemassaololle välttämättömien *elämän ylläpitovälineiden hankkimistapaa*, *aineellisten hyödykkeiden* — yhteiskunnan elämälle ja kehittymiselle välttämättömien ravinnon, vaatteiden, jalkineiden, asuntojen, polttoaineen, tuotantovälineiden j.m.s. — *tuotantotapaa*.

Elämiseksi tarvitaan ravintoa, vaatteita, jalkineita, asunto, polttoainetta j.m.s. Näiden aineellisten hyödykkeiden saamiseksi on tuotettava ne, mutta jotta niitä voitaisiin tuottaa, täytyy olla työvälineitä, joiden avulla ihmiset tuottavat ravintoa, vaatteita, jalkineita, asuntoja, polttoainetta j.m.s., täytyy osata tuottaa nämä välineet, on osattava käyttää hyväkseen näitä välineitä.

Työvälineet, joiden avulla aineelliset hyödykkeet tuotetaan, *ihmiset*, jotka panevat työvälineet käyntiin, ja suorittavat aineellisten hyödykkeiden tuotannon, kun heillä on määrätty *tuotannollinen kokemus* ja *työtottumus* — kaikki nämä ainekset muodostavat yhdessä yhteiskunnan *tuotantovoimat*.

Mutta tuotantovoimat muodostavat vain tuotannon yhden puolen. tuotantotavan yhden puolen, joka ilmaisee ihmisten suhteen aineellisten hyödykkeiden tuottamiseen käytettyihin esineisiin ja luonnonvoimiin. Toisen puolen tuotannossa, toisen puolen tuotantotavasta muodostavat ihmisten suhteet toisiinsa tuotantoprosessissa, ihmisten *tuotantosuhteet*. Ihmiset eivät käy taistelua luontoa vastaan eivätkä käytä luontoa hyväkseen aineellisten hyödykkeiden tuottamiseksi eristettyinä toisistaan, eivät toisistaan irrallaan olevina yksilöinä, vaan yhdessä, ryhmittäin, yhteiskunnittain. Sen vuoksi tuotanto on aina ja kaikkien ehtojen vallitessa *yhteiskunnallista* tuotantoa. Toteuttaessaan aineellisten hyödykkeiden tuotantoa ihmiset ryhtyvät keskenään määrättyihin suhteisiin tuotannossa, määrättyihin tuotantosuhteisiin. Nämä suhteet voivat olla riistosta vapaiden ihmisten yhteistyön ja keskinäisen avun suhteita, ne voivat olla herruus- ja alamaisuussuhteita, ne voivat lopuksi olla tuotantosuhteiden yhdestä muodosta toiseen muotoon sirtymisen suhteita. Mutta olkoonpa tuotantosuhteilla mikä luonne tahansa, ne ovat — aina ja kaikkien järjestelmien vallitessa — samanlainen välttämätön tuotannon aines kuin yhteiskunnan tuotantovoimatkin.

”Tuotannossa”, sanoo Marx, ”eivät ihmiset vaikuta yksinomaan luontoon, vaan myöskin toisiinsa. He tuottavat vain toimimalla määrättyllä tavalla yhdessä ja vaihtamalla keskenään toimintojaan. Tuottaakseen he ryhtyvät määrättyihin yhteyksiin ja suhteisiin keskenään, ja vain näiden yhteiskunnallisten yhteyksien ja suhteiden puitteissa tapahtuu heidän vaikutuksensa luontoon, tapahtuu tuotanto” (K. Marx, Valitut teokset, I osa, s. 261, saks. painos).

Tuotanto, tuotantotapa käsittää siis niin yhteiskunnan tuotantovoimat kuin ihmisten tuotantosuhteetkin, ollen siten niiden yhtenäisyyden ruumiillistuma aineellisten hyödykkeiden tuotantoprosessissa.

Yksi tuotannon *erikoisuuksia* on se, että se ei koskaan jää pitkäksi aikaa samaan pisteeseen, vaan on aina muutos- ja kehitystilassa, muutokset tuotantotavassa taas aiheuttavat kiertämättömästi koko yhteiskuntajärjestelmän, yhteiskunnallisten aatteiden, poliittisten katsomusten ja poliittisten laitosten muutoksen, aiheuttavat koko yhteiskunta- ja valtiomuodon uudelleenjärjestelyn. Kehityksen eri asteilla ihmiset käyttävät erilaisia tuotantotapoja, tahi yksinkertaisemmin sanoen, viettävät erilaista elämää. Alkuperäisessä yhteisössä on olemassa yksi tuotantotapa, orjuuden vallitessa toinen tuotantotapa, feodalismien vallitessa kolmas tuotantotapa j.n.e. Tämän mukaisesti ihmisten yhteiskuntajärjestelmäkin, heidän henkinen elämänsä, heidän katsomuksensa ja poliittiset laitoksensa ovat erilaisia.

Sellainen kuin on yhteiskunnan tuotantotapa, sellainen on itse yhteiskuntakin peruspiirteiltään, sellaiset ovat sen aatteet ja teorit, poliittiset katsomukset ja laitokset.

Tahi yksinkertaisemmin sanoen: sellainen kuin on ihmisten elämäntapa, sellainen on heidän ajatustapansakin.

Tämä merkitsee, että yhteiskunnan kehityksen historia on ennen kaikkea tuotannon kehityksen historiaa, vuosisatojen kuluessa toinen toisensa tilalle tulleiden tuotantotapojen historiaa, tuotantovoimien ja ihmisten tuotantosuhteiden kehityksen historiaa.

Yhteiskunnan kehityksen historia on samalla siis aineellisten hyödykkeiden tuottajien historiaa, työtätekevien joukkojen historiaa, tuotantoprosessin perusvoimina olevien, yhteiskunnan olemassaololle välttämättömien aineellisten hyödykkeiden tuotantoa harjoittavien työtätekevien joukkojen historiaa.

Historiatiede ei voi siis enää, jos se haluaa olla todellinen tiede, rajoittaa yhteiskunnallisen kehityksen historiaa kuninkaiden ja sotapäälliköiden tekoihin, valtakuntien "valloittajien" ja "kukistajien" tekoihin, vaan sen täytyy ennen kaikkea tutkia aineellisten hyödykkeiden tuottajien historiaa, työtätekevien joukkojen historiaa, kansojen historiaa.

Yhteiskunnan lakien tutkimisen avainta ei ole siis etsittävä ihmisten päistä, ei yhteiskunnan katsomuksista ja aatteista, vaan yhteiskunnan kullakin historian kaudella harjoittamasta tuotantotavasta, yhteiskunnan taloudesta.

Historiatieteen kaikkein ensimmäisenä tehtävänä on siis yhteiskunnan tuotannon lakien, tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden kehityksen lakien, taloudellisen kehityksen lakien tutkiminen ja löytäminen.

Proletariaatin puolueen täytyy siis, jos se haluaa olla todellinen puolue, perehtyä ennen kaikkea tuotannon kehityksen lakeihin, yhteiskunnan taloudellisen kehityksen lakeihin.

Ollakseen siis erehtymättä politiikassa proletariaatin puolueen täytyy lähteä sekä ohjelmansa laatimisessa että käytännöllisessä toiminnassaan ennen kaikkea tuotannon kehityksen laeista, yhteiskunnan taloudellisen kehityksen laeista.

Tuotannon *toinen erikoisuus* on se, että sen muutokset ja kehitys alkavat aina tuotantovoimien muutoksista ja kehityksestä, ennen kaikkea työvälineiden muutoksista ja kehityksestä. Tuotantovoimat ovat niinmuodoin tuotannon liikkuvien ja vallankumouksellisten aines. Aluksi muuttuvat ja kehittyvät yhteiskunnan tuotantovoimat, ja sitten muuttuvat näistä muutoksista *riippuen* ja *niitä vastaavasti* ihmisten tuotantosuhteet, ihmisten taloudelliset suhteet. Tämä ei kuitenkaan merkitse, että tuotantosuhteet eivät vaikuta tuotantovoimien kehitykseen ja että viimeainitut eivät ole riippuvaisia ensinmainituista. Kehittyessään tuotantovoimien kehityksen mukaan, tuotantosuhteet vaikuttavat vuorostaan tuotantovoimien kehitykseen jouduttaen tai hidastuttaen sitä. Tällöin on pantava merkille, että tuotantosuhteet eivät voi jäädä liian pitkäksi aikaa jälkeen tuotantovoimien kasvusta ja olla sen kanssa ristiriidassa, koska tuotantovoimat voivat kehittyä täydessä määrin vain siinä tapauksessa, jos tuotantosuhteet vastaavat tuotanto-

voimien luonnetta ja tilaa ja antavat mahdollisuuden tuotantovoimien kehitykselle. Sen vuoksi, jääköötpä tuotantosuhteet kuinka kauas tahansa jälkeen tuotantovoimien kehityksestä, niin niiden täytyy ennemmin tai myöhemmin tulla yhdenmukaisiksi — ja ne todella tulevatkin yhdenmukaisiksi — tuotantovoimien kehitystason kanssa, tuotantovoimien luonteen kanssa. Päinvastaisessa tapauksessa olisi tuloksena tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden yhtenäisyyden perinpohjainen rikkoutuminen tuotantosysteemissä, tuotannon kokonaisuuden särkyminen, tuotannon kriisi, tuotantovoimien tuhoutuminen.

Esimerkkinä tuotantosuhteiden ja tuotantovoimien epäsuhteesta, esimerkkinä niiden välisestä ristiriidasta ovat talouspulat kapitalistimaissa, joissa tuotantovälineiden yksityiskapitalistinen omistus on huutavassa epäsuhteessa tuotantoprosessin yhteiskunnalliseen luonteeseen, tuotantovoimien luonteeseen. Tämän epäsuhteen seurauksena ovat tuotantovoimien tuhoutumiseen johtavat talouspulat, jolloin itse tämä epäsuhte muodostaa taloudellisen perustan yhteiskunnalliselle vallankumoukselle, jonka tehtävänä on nykyisten tuotantosuhteiden hävittäminen ja uusien, tuotantovoimien luonnetta vastaavien tuotantosuhteiden luominen.

Ja päinvastoin, esimerkkinä tuotantosuhteiden ja tuotantovoimien luonteen täydellisestä yhdenmukaisuudesta on sosialistinen kansantalous Neuvostoliitossa, jossa tuotantovälineiden yhteiskunnallinen omistus vastaa täysin tuotantoprosessin yhteiskunnallista luonnetta ja jossa ei sentähden ole taloudellisia pulia eikä tuotantovoimien tuhoamista.

Tuotantovoimat eivät siis ole vain tuotannon liikkuvien ja valankumouksellisten aines. Ne ovat samalla tuotannon kehityksen määräävä aines.

Sellaiset kuin ovat tuotantovoimat, sellaisten täytyy olla tuotantosuhteidenkin.

Jos tuotantovoimien tila vastaa kysymykseen, millaisilla työvälineillä ihmiset tuottavat heille välttämättömät aineelliset hyödykkeet, niin tuotantosuhteiden tila vastaa jo toiseen kysymykseen: kenen hallussa ovat *tuotantovälineet* (maa, metsät, vedet, maan uumenissa olevat luonnonrikkaudet, raaka-aineet, työvälineet, tuotantorakennukset, liikenne- ja yhdysvälineet j.n.e.), kenen

hallussa ovat tuotantovälineet, koko yhteiskunnan hallussa vaiko yksityisten henkilöiden, ryhmien ja luokkien hallussa, jotka käyttävät niitä muiden ihmisten, ryhmien ja luokkien riistämiseksi.

Tuotantovoimien kehityksen kaavallinen kuva muinaisajoista meidän päiviimme saakka on seuraavanlainen. Siirtyminen karkeista kivisistä työkaluista jouseen ja nuoleen ja siirtyminen tämän yhteydessä metsästykseseen perustuvasta elämäntavasta eläinten kesyttämiseen ja alkuperäiseen karjanhoitoon; siirtyminen kivisistä työkaluista metallisiin työkaluihin (rautakirves, rautavannaksinen aura j.m.s.) ja siirtyminen sitä vastaavasti kasvien hoitamiseen ja maanviljelykseen; aineen muokkaukseen käytettyjen metallisten työkalujen edelleen parantaminen, siirtyminen pajapalkeiden käyttöön, siirtyminen savenvaluuseen ja sitä vastaavasti käsityön kehittämisen, käsityön erottaminen maanviljelyksestä, itsenäinen käsityö- ja sitten manufaktuuri tuotannon kehittäminen; siirtyminen käsityöläistyökaluista koneeseen ja käsityö-manufaktuuri tuotannon muuttuminen koneellisuudeksi; siirtyminen koneiden systeemiin ja nykyisen koneellistetun suurteollisuuden ilmestyminen — sellainen on, vaikka ei läheskään täydellinen, kuva yhteiskunnan tuotantovoimien kehityksestä ihmiskunnan historian kuluessa. Tällöin on ymmärrettävää, että työvälineiden kehittämisen ja parantamisen ovat suorittaneet ihmiset, jotka ovat olleet tekemisissä tuotannon kanssa, eikä sitä ole suoritettu ihmisestä riippumatta — siis, yhdessä työvälineiden muuttumisen ja kehityksen kanssa ovat muuttuneet ja kehittyneet ihmiset tuotantovoimien tärkeimpänä aineksena, on muuttunut ja kehittynyt heidän tuotannollinen kokemuksensa, heidän työtottumuksensa, heidän taitonsa käyttää työvälineitä hyväkseen.

Yhteiskunnan tuotantovoimien muuttumisen ja kehityksen mukaisesti ovat historian kuluessa muuttuneet ja kehittyneet ihmisten tuotantosuhteet, heidän taloudelliset suhteensa.

Historia tuntee tuotantosuhteiden viisi *perustyyppiä*: alkuperäisen yhteisön, orjanomistuksellisen, feodaalisen, kapitalistisen ja sosialistisen.

Alkuperäisen yhteisöjärjestelmän vallitessa tuotantosuhteiden perustana on tuotantovälineiden yhteiskunnallinen omistus. Tämä vastaa suurin piirtein tuotantovoimien luonnetta sillä kaudella.

Kiviset työkalut ja sen jälkeen ilmestyneet jousi ja nuoli eivät tehneet yksilöille mahdolliseksi taistelua luonnonvoimia ja petoeläimiä vastaan. Kootakseen hedelmiä metsästä, pyytääkseen kalaa vedestä, rakentaakseen jonkinlaisen asunnon on ihmisten pakko työskennellä yhdessä, jolleivät halua joutua nälkäkuoleman, petoeläinten tahi naapuriyhteisöjen uhreiksi. Yhteinen työ johtaa tuotantovälineiden samoin kuin tuotannosta saatujen tuotteidenkin yhteisomistukseen. Silloin ei ole vielä käsitystä tuotantovälineiden yksityisomistuksesta, jollei oteta lukuun eräiden työvälineiden henkilökohtaista omistusta, jotka samalla olivat puolustusvälineinä petoeläimiä vastaan. Ei ole riistoa eikä luokkia.

Orjanomistusjärjestelmän vallitessa on tuotantosuhteiden perustana orjanomistajan omistusoikeus tuotantovälineisiin ja myöskin tuotannon työntekijään, orjaan, jonka orjanomistaja voi myydä, ostaa ja tappaa kuten karjaa. Sellaiset tuotantosuhteet vastaavat suurin piirtein tuotantovoimien tilaa tällä kaudella. Kivisten työkalujen asemesta ihmisillä oli nyt käytettävänä metalliset työkalut, karjanhoitoa ja maanviljelystä tuntemattoman kurjan ja alkeellisen metsästystalouden tilalle ilmestyivät karjanhoito, maanviljely, käsityöt, sekä työnjako näiden tuotantoalojen välillä, ilmestyi tuotteiden vaihdon mahdollisuus yksityisten henkilöiden ja yhdyskuntien välillä, rikkouden kasaamisen mahdollisuus muuttamien harvojen käsiin, tuotantovälineiden todellinen kasaantuminen vähemmistön haltuun, enemmistön alistamisen mahdollisuus vähemmistön valtaan ja enemmistön jäsenten muuttaminen orjiksi. Ei ole enää yhteiskunnan kaikkien jäsenten yhteistä ja vapaata työtä tuotantoprosessissa, vallitsee työtätekemättömien orjanomistajien riistämien orjien pakkotyö. Sen vuoksi ei ole tuotantovälineiden enempää kuin tuotannosta saatujen tuotteidenkaan yhteisomistusta. Sen tilalla on yksityisomistus. Orjanomistaja on ensimmäinen ja tärkein täysiarvoinen omistaja.

Rikkaat ja köyhät, riistäjät ja riistetyt, täysiä oikeuksia nauttivat ja oikeudettomat, heidän välillään ankara luokkataistelu — sellainen on orjanomistusjärjestelmän kuva.

Feodaalisen järjestelmän vallitessa on tuotantosuhteiden perustana feodaalinen omistusoikeus tuotantovälineisiin ja epätäydellinen omistusoikeus tuotannon työntekijään, maaorjaan, jota feo-

daali ei voi enää tappaa, mutta jonka hän voi myydä ja ostaa. Feodaalisen omistuksen rinnalla on olemassa talonpojan ja käsityöläisen yksilöllinen omistusoikeus työkaluihin ja omaan, henkilökohtaiseen työhön perustuvaan yksityistalouteensa nähden. Sellaiset tuotantosuhteet vastaavat suurin piirtein tuotantovoimien tilaa tällä kaudella. Raudansulatuksen ja -jalostuksen edelleen paraneminen; rauta-auran ja kangaspuiden käytön laajeneminen; maanviljelyksen, puutarhanhoidon, viininviljelyksen, voinvalmistuksen edelleen kehittyminen; manufaktuuriyritysten ilmestyminen käsityöverstaiden rinnalle — sellaiset ovat tuotantovoimien tilan luonteenomaiset piirteet.

Uudet tuotantotavat vaativat, että työntekijöillä olisi jonkinlaista aloitteellisuutta tuotannossa ja työnhalua, omien etujensa vaatimaan harrastusta työhön. Sen vuoksi feodaali hylkää orjan, jolla ei ole harrastusta työhön eikä minkäänlaista aloitteellisuutta, ja on mieluummin tekemisissä maaorjan kanssa, jolla on oma taloutensa, omat työvälinsä ja jolla on työhön omien etujensa vaatimaa harrastusta, sillä se on hänelle välttämätön viljelläkseen maan ja maksaakseen luontaisveron sadostaan feodaalille.

Yksityisomistus jatkaa tässä kehittymistään edelleen. Riisto on melkein yhtä ankaraa kuin orjuudenkin vallitessa, se on vain hie- man lieventynyt. Luokkataistelu riistäjien ja riistettyjen välillä on feodaalijärjestelmän peruspiirre.

Kapitalistisen järjestelmän vallitessa on tuotantosuhteiden perustana tuotantovälineiden kapitalistinen omistus, jolloin puuttuu omistusoikeus tuotannon työntekijöihin, palkkatyöläisiin, joita kapitalisti ei voi tappaa eikä myydä, sillä he ovat vapaita henkilökohtaisesta riippuvaisuudesta, mutta jotka ovat vailla tuotantovälineitä ja joiden on pakko, välttääkseen kuolemaa, myydä kapitalistille työvoimansa ja kantaa niskassaan riiston iestä. Tuotantovälineiden kapitalistisen omistuksen rinnalla on olemassa, ja ensi aikoina laajalle levinneenä, maaorjuus-riippuvaisuudesta vapautetun talonpojan ja käsityöläisen henkilökohtaiseen työhön perustuva yksityisomistusoikeus tuotantovälineisiin. Käsityöverstaiden ja manufaktuuriyritysten tilalle ovat ilmestyneet konein varustetut valtavan suuret tehtaat. Talonpoikien alkeellisilla työvälillä muokattujen aatelistilojen sijaan ovat ilmestyneet maan-

viljelystekniikan perustalla hoidetut ja maatalouskoneilla varustetut kapitalistiset suurtaloudet.

Uudet tuotantovoimat vaativat, että tuotannon työntekijät olisivat valistuneempia ja ymmärtäväisempiä kuin murjotut ja tietämättömät maaorjat, kykenisivät ymmärtämään konetta ja käsittelemään sitä oikein. Sen vuoksi kapitalistit ovat mieluummin tekemisissä maaorjuussiteistä vapaiden palkkatyöläisten kanssa, jotka ovat kylliksi valistuneita käsitelläkseen koneita oikein.

Mutta kehitettyään tuotantovoimat jättiläismäisiin mittoihin on kapitalismi sotkeutunut ristiriitoihin, joita se ei pysty ratkaisemaan. Tuottamalla yhä enemmän tavaroita ja alentamalla tavaroiden hintoja kapitalismi kärjistää kilpailua, saattaa häviöön pienten ja keskivarakkaiden yksityisomistajien joukon, muuttaa heidät proletaareiksi ja alentaa heidän ostokykyään, minkä johdosta tuotettujen tavaroiden menekki käy mahdottomaksi. Mutta laajentamalla tuotantoa ja kokoamalla valtaviin tehtaisiin miljoonia työläisiä kapitalismi antaa tuotantoprosessille yhteiskunnallisen luonteen ja horjuttaa sillä omaa perustaansa, koska tuotantoprosessin yhteiskunnallinen luonne vaatii tuotantovälineiden yhteisomistusta; mutta tuotantovälineiden omistus jää kuitenkin yksityiskapitalistiseksi, tuotantoprosessin yhteiskunnalliseen luonteeseen sopimattomaksi.

Nämä sovittamattomat ristiriidat tuotantovoimien luonteen ja tuotantosuhteiden välillä tuntuvat ajoittaisissa liikatuotannon pulissa, jolloin kapitalistien, jotka eivät löydä maksukykyistä kysyntää heidän itsensä aiheuttaman väestöjoukkojen häviöön joutumisen tähden, on pakko polttaa tuotteita, tuhota valmiita tavaroita, pysäyttää tuotanto, hävittää tuotantovoimia, silloin kun miljoonaisten väestöjoukkojen on pakko kärsiä työttömyyttä ja nälkää, ei sen vuoksi, että puuttuu tavaroita, vaan sen vuoksi, että tavaroita on tuotettu liian paljon.

Tämä merkitsee, että kapitalistiset tuotantosuhteet ovat lakanneet vastaamasta yhteiskunnan tuotantovoimien tilaa ja ovat joutuneet niiden kanssa sovittamattomaan ristiriitaan.

Tämä merkitsee, että kapitalismi kantaa kohdussaan vallankumousta, jonka kutsumuksena on korvata nykyinen tuotantovälineiden kapitalistinen omistus sosialistisella omistuksella.

Tämä merkitsee, että mitä ankarin luokkataistelu riistäjien ja riistettyjen välillä muodostaa kapitalistisen järjestelmän peruspiirteen.

Sosialistisen järjestelmän vallitessa, joka on toteutettu toistaiseksi vain Neuvostoliitossa, on tuotantosuhteiden perustana tuotantovälineiden yhteiskunnallinen omistus. Neuvostoliitossa ei ole enää riistäjiä eikä riistettyjä. Tuotetut tuotteet jaetaan työn mukaan noudattaen periaatetta: "Ken ei työtä tee, hänen ei syömänkään pidä". Ihmisen keskinäisiä suhteita tuotantoprosessissa luonnehtivat riistosta vapaiden työntekijöiden toverillinen yhteistyö ja sosialistinen keskinäinen apu. Tuotantosuhteet vastaavat täydellisesti tuotantovoimien tilaa, sillä tuotantoprosessin yhteiskunnallisen luonteen varmentaa tuotantovälineiden yhteiskunnallinen omistus.

Sen vuoksi sosialistinen tuotanto Neuvostoliitossa ei tunne ajoittaisia liikatuotannon pulia eikä niihin liittyviä mielettömyyksiä.

Sen vuoksi tuotantovoimat kehittyvät Neuvostoliitossa kiihdytetyllä vauhdilla, koska niitä vastaavat tuotantosuhteet antavat niille täyden tilan sellaista kehitystä varten.

Sellainen on kuva ihmisten tuotantosuhteiden kehityksestä ihmiskunnan historian kuluessa.

Sellainen on yhteiskunnan tuotantosuhteiden kehityksen riippuvaisuus tuotantovoimien kehityksestä, ennen kaikkea työvälineiden kehityksestä, minkä riippuvaisuuden johdosta tuotantovoimien muutokset ja kehitys johtavat ennemmin tahi myöhemmin tuotantosuhteiden vastaaviin muutoksiin ja kehitykseen.

"Työvälineiden¹ käyttö ja valmistus", sanoo Marx, "vaikkakin se on itumuodossaan ominaista jo muutamille eläinlajeille, luonnehtii erikoisesti ihmisten työprosessia, ja Franklin määrittelee sentähden ihmisen... työkaluja valmistavaksi eläimeksi. Yhtä tärkeää kuin luujäännösten rakenne on hävinneiden eläinsukujen ruumiinrakenteen selville saamiselle, ovat työvälineiden jäännökset hävinneiden taloudellisten yhteiskuntamuodostumien arvioimiselle. Taloudellisia aikakausia ei erota toisistaan se, mitä tehdään, vaan se, miten, millaisilla työvälineillä tehdään. Työvälineet eivät ole vain ihmistyövoiman kehityksen astemit-

¹ Työvälineillä Marx tarkoittaa pääasiallisesti tuotannossa käytettäviä työkaluja. — J. St.

tari, vaan myöskin niiden yhteiskunnallisten suhteiden osoittaja, joissa työskennellään” (K. Marx, ”Pääoma”, I osa, s. 187—188, Moskova—Lenin-grad 1932, saks. painos).

Ja edelleen:

— ”Yhteiskunnalliset suhteet ovat läheisesti tuotantovoimiin sidotut. Hankkiesseen uusia tuotantovoimia muuttavat ihmiset tuotantotapansa, ja muuttaessaan tuotantotapaansa, elämänsä ylläpitotapaa, muuttavat he kaikki yhteiskunnalliset suhteensa. Käsimyly tuo mukanaan feodaaliherrojen yhteiskunnan, höyrymylly teollisuuskapitalistien yhteiskunnan” (K. Marx, Filosofian kurjuus” s. 91, saks. painos).

— ”Me elämme tuotantovoimien kasvun, yhteiskunnallisten suhteiden hävityksen, aatteiden muodostuksen alituisen liikkeen keskellä; liikku-maton on vain liikkeen abstraktio” (sama, s. 91).

Luonnehtiessaan ”Kommunistisen puolueen manifestissa” esi-tettyä historiallista materialismia Engels sanoo:

”Kunkin historiallisen ajanjakson taloudellinen tuotanto ja siitä vält-tämättömästi johtuva yhteiskuntarakenne muodostaa perustan tämän ajanjakson poliittiselle ja älylliselle historialle... Tämän mukaisesti koko historia on ollut, maan alkuperäisen yhteisomistuksen hajoamisen jälkeen, luokkataistelujen, riistettyjen ja riistävien, hallittujen ja hal-litsevien luokkien välisten taistelujen historiaa yhteiskunnan kehityksen eri asteilla... Tämä taistelu on nyt saavuttanut asteen, jossa riistetty ja sorrettu luokka (proletariaatti) ei voi enää vapauttaa itseään riistä-västä ja sortavasta luokasta (porvaristosta) vapauttamatta samalla ainiaaksi koko yhteiskuntaa riistosta, sorrosta ja luokkataisteluista...” (Engelsin esipuhe ”Manifestin” saksalaiseen painokseen vuodelta 1883.)

Tuotannon kolmas erikoisuus on se, että uusien tuotantovoii-mien ja niitä vastaavien tuotantosuhteiden syntyminen ei tapahdu irrallaan vanhasta järjestelmästä, ei vanhan järjestelmän häviä-misen jälkeen, vaan vanhan järjestelmän uumenissa, ei tapahdu ihmisten ennakolta harkitun, tietoisin toiminnan tuloksena, vaan vaistovaraisesti, tiedottomasti, ihmisten tahdosta riippumatta. Se tapahtuu vaistovaraisesti ja ihmisten tahdosta riippumatta kah-desta syystä.

Ensiksikin sen tähden, että ihmiset eivät voi vapaasti valita jotakin määrättyä tuotantotapaa, sillä jokainen uusi sukupolvi tapaa elämään tullessaan jo valmiit tuotantovoimat ja tuotanto-

suhteet menneiden sukupolvien työn tuloksena, minkä tähden sen täytyy ensi aikana ottaa vastaan kaikki se, minkä se tapaa valmiina tuotannon alalla ja mukautua siihen saadakseen mahdollisuuden tuottaa aineellisia hyödykkeitä.

Toiseksi sen tähden, että parantaessaan jotakin työvälinettä, tuotantovoimien jotakin ainesta, ihmiset eivät tajua, eivät ymmärrä eivätkä ajattele sitä, mihin *yhteiskunnallisiin* seurauksiin näiden parannusten täytyy johtaa, vaan ajattelevat ainoastaan arkietujaan, sitä, miten voisivat helpottaa työtään ja saada itselleen jotakin välitöntä, tuntuvaan hyötyä.

Kun alkuperäisen yhteiskunnan jotkut jäsenet siirtyivät vähitellen ja hapuillen kivisistä työkaluista rautaisiin työkaluihin, niin ne eivät tietenkään tietäneet eivätkä ajatelleet sitä, millaisiin *yhteiskunnallisiin* seurauksiin tämä uutuus johtaa, he eivät ymmärtäneet eivätkä tajunneet sitä, että siirtyminen metallisiin työkaluihin merkitsee mullistusta tuotannossa, että se johtaa loppujen lopuksi orjanomistusjärjestelmään — he halusivat yksinkertaisesti helpottaa työtään ja saada välitöntä, tuntuvaan hyötyä, heidän tietoinen toimintansa rajoittui tämän arkipäiväisen henkilökohtaisen hyödyn ahtaisiin puitteisiin.

Kun Euroopan nuori porvaristo alkoi feodaalisen järjestelmän kaudella rakentaa pienten ammattikuntaverstaiden rinnalle suuria manufaktuuriyrittäjiä ja vei siten eteenpäin yhteiskunnan tuotantovoimia, niin se tietenkään ei tietänyt eikä ajatellut sitä, millaisiin *yhteiskunnallisiin* seurauksiin tämä uutuus johtaa, se ei tajunnut eikä ymmärtänyt, että tämä "pieni" uutuus johtaa sellaiseen yhteiskunnallisten voimien uudelleenryhmittymiseen, jonka täytyy päättyä vallankumoukseen sekä kuningasvaltaa vastaan, jonka armonosoituksia tämä porvaristo piti niin suuressa arvossa, että aatelisia vastaan, joiden riveihin pääsemisestä haaveilivat usein sen parhaimmat edustajat — se halusi yksinkertaisesti vain tehdä halvemmaksi tavaroiden tuotannon, heittää enemmän tavaroita Aasian ja juuri löydetyin Amerikan markkinoille ja saada enemmän voittoa — sen tietoinen toiminta rajoittui tämän arkipäiväisen käytännön ahtaisiin puitteisiin.

Kun venäläiset kapitalistit yhdessä ulkomaisten kapitalistien kanssa levittivät voimaperäisesti Venäjälle nykyaikaista koneellis-

tutettua suurteollisuutta kajoamatta tsaarinvaltaan ja jättäen talonpojat tilanherrojen nyljettäväksi, niin he eivät luonnollisesti-kaan tietäneet eivätkä ajatelleet sitä, millaisiin yhteiskunnallisiin seurauksiin johtaa tämä tuotantovoimien huomattava kasvu, he eivät tajunneet eivätkä ymmärtäneet, että tämä vakava hyppäys yhteiskunnan tuotantovoimien alalla johtaa sellaiseen yhteiskunnallisten voimien uudelleenryhmittymiseen, joka antaa proletariaatille mahdollisuuden yhdistää kanssaan talonpoikaiston ja suorittaa voitokkaan sosialaistisen vallankumouksen — he halusivat yksinkertaisesti vain laajentaa äärimmilleen teollisuustuotantoa, valata äärettömät sisäiset markkinat, tulla monopolisteiksi ja kiskoa kansantaloudesta mahdollisimman paljon voittoa — heidän tietoinen toiminstansa ei mennyt heidän ahtaasti käytännöllisiä arki-etujaan pitemmälle.

Marx sanoo tätä vastaavasti:

”Elämänsä yhteiskunnallisessa tuotannossa (se on ihmisten elämälle välttämättömien aineellisten hyödykkeiden tuotannossa — *J. St.*) ihmiset ryhtyvät määrättyihin, välttämättömiin, heidän tahdostaan riippumattomiin¹ suhteisiin, tuotantosuhteisiin, jotka vastaavat heidän aineellisten tuotantovoimiensa määrättyä kehitystasetta” (*K. Marx, Valitut teokset, I osa, s. 359, saks. painos*).

Tämä ei kuitenkaan merkitse, että tuotantosuhteiden muutokset ja siirtyminen vanhoista tuotantosuhteista uusiin sujuu tasaisesti, ristiriidatta, järkytyksittä. Päinvastoin, sellainen siirtyminen tapahtuu tavallisesti vanhojen tuotantosuhteiden vallankumouksellisen kukistamisen ja uusien pystyttämisen kautta. Määrättyyn aikaan asti tuotantovoimien kehitys ja muutokset tuotantosuhteiden alalla sujuvat luonnovoimaisesti, ihmisten tahdosta riippumatta. Mutta näin tapahtuu vain määrättyyn hetkeen saakka, siihen hetkeen saakka, jolloin syntyneet ja kehittyneet tuotantovoimat ovat ennättäneet tarpeeksi kypsyä. Sen jälkeen, kun uudet tuotantovoimat ovat kypsyneet, olemassaolevat tuotantosuhteet ja niiden edustajat, hallitsevat luokat muuttuvat siksi ”voittamattomaksi” esteeksi, joka voidaan poistaa tieltä vain uusien luok-

¹ Minun harventamani. *J. St.*

kien tietoisien toiminnan avulla, näiden luokkien väkivaltaisten tekojen avulla, vallankumouksen avulla. Tässä esiintyy erikoisen selvästi uusien yhteiskunnallisten aatteiden, uusien poliittisten laitosten, uuden valtiiovallan, joiden kutsumuksena on vanhojen tuotantosuhteiden väkivaltainen lakkauttaminen, *valtavan suuri vaikutus*. Uusien tuotantovoimien ja vanhojen tuotantosuhteiden välisen ristiriidan perustalla, yhteiskunnan uusien taloudellisten tarpeiden perustalla syntyvät uudet yhteiskunnalliset aatteet, uudet aatteet järjestävät ja mobilisoivat joukkoja, joukot yhtyvät uudeksi poliittiseksi armeijaksi, luovat uuden vallankumouksellisen vallan ja käyttävät sitä tuotantosuhteiden alalla vallitsevan vanhan järjestyksen lakkauttamiseksi väkivalloin ja uuden järjestyksen pystyttämiseksi. Kehityksen luonnonvoimainen prosessi väistyy ihmisten tietoisien toiminnan tieltä, rauhallinen kehitys väkivaltaisen mullistuksen tieltä, evolutio (verkkainen kehitys) revolution (vallankumouksen) tieltä.

"Proletariaatti", sanoo Marx, "yhdistyy taistelussa porvaristoa vastaan välttämättömäksi luokaksi... muuttaa vallankumouksen kautta itsensä hallitsevaksi luokaksi ja hallitsevana luokkana lakkauttaa väkivaltaisesti vanhat tuotantosuhteet" ("Kommunistisen puolueen manifesti").

Ja edelleen:

— "Proletariaatti käyttää poliittista herruuttaan ottaakseen vähitellen pois porvaristolta kaiken pääoman, keskittääkseen kaikki tuotantovälitteet valtion, se on hallitsevaksi luokaksi järjestyneen proletariaatin haltuun ja lisätäkseen tuotantovoimien määrää mahdollisimman nopeasti" (sama).

— "Väkivalta on kättilönä jokaiselle vanhalle yhteiskunnalle, joka kantaa uutta kohdussaan" (Marx, "Pääoma", I osa, s. 791, Moskova—Leningrad 1932, saks. painos).

Historiallisen materialismin ydinajatuksen Marx esitti vuonna 1859 historiallisessa "Esipuheessaan" kuuluisaan kirjaansa "Poliittisen taloustieteen kritiikkiä" seuraavin nerokkain sanoin:

"Elämänsä yhteiskunnallisessa tuotannossa ihmiset astuvat määrättyihin, välttämättömiin, heidän tahdostaan riippumattomiin suhteisiin, tuotantosuhteisiin, jotka vastaavat heidän aineellisten tuotantovoimiensa määrättyä kehitystasetta. Näiden tuotantosuhteiden kokonaisuus muo-

dostaa yhteiskunnan taloudellisen rakenteen realisen perustan, jolle juridinen ja poliittinen päällysrakenne kohoaa ja jota vastaavat yhteiskunnallisen tietoisuuden määrätyt muodot. Aineellisen elämän tuotantotapa on yhteiskunnallisen, poliittisen ja yleensä henkisen elämänprosessin edellytys. Ei ihmisten tajunta määrää heidän olemistaan, vaan päinvastoin heidän yhteiskunnallinen olemisensä määrää heidän tajuntansa. Kehityksensä määrätyllä asteella joutuvat yhteiskunnan aineelliset tuotantovoimat ristiriitaan olemassaolevien tuotantosuhteiden kanssa tahi mikä on vain saman asian juridinen ilmaisu, omistussuhteiden kanssa, joiden puitteissa ne olivat tähän asti liikkuneet. Tuotantovoimien kehittämismuodoista muuttuvat nämä suhteet niiden kahleiksi. Silloin alkaa yhteiskunnallisen vallankumouksen aikakausi. Taloudellisen perustan muuttumisen mukana mullistuu hitaammin tahi nopeammin koko suunnaton päällysrakenne. Sellaisia mullistuksia tarkasteltaessa täytyy aina erottaa aineellinen, luonnontieteellisen tarkasti todettavissa oleva, taloudellisissa tuotantoehdoissa tapahtuva mullistus juridisista, poliittisista, uskonnollisista, taiteellisista tahi filosofisista, lyhyesti sanoen, ideologisista muodoista, joissa ihmiset tajuavat tämän ristiriidan ja ratkaisevat sen taistellen. Yhtä vähän kuin yksilöä arvioidaan sen mukaan, mitä hän itse ajattelee itsestään, yhtä vähän voidaan sellaista mullistuskautta arvioida sen oman tietoisuuden mukaan, vaan pikemminkin täytyy tämän tietoisuuden saada selityksensä aineellisen elämän ristiriidoista, yhteiskunnallisten tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välisestä ristiriidasta. Mikään yhteiskuntamuodostuma ei tuhoudu koskaan, ennenkuin ovat kehittyneet kaikki tuotantovoimat, joille siinä on kylliksi tilaa ja uudet, korkeammat tuotantosuhteet eivät koskaan astu tilalle, ennenkuin niiden aineelliset olemassaoloehdot ovat kypsyneet itse vanhan yhteiskunnan helmassa. Sen vuoksi ihmiskunta asettaa itselleen aina vain sellaisia tehtäviä, jotka se voi ratkaista, sillä lähemmin tarkastettaessa osoittautuu aina, että itse tehtävä syntyy vasta silloin, kun sen ratkaisemisen aineelliset ehdot ovat jo olemassa tahi ovat jo ainakin tulemisensa prosessissa" (*K. Marx, Valitut teokset, I osa, s. 359—360, saks. painos.*)

Sellaista on marxilainen materialismi yhteiskunnalliseen elämään sovelletuttuna, yhteiskuntahistoriaan sovelletuttuna.

Sellaiset ovat dialektisen ja historiallisen materialismin perusteet.



HINTA 25 MK